

Op 17 mei jl. heeft de tijdelijke werkgroep 'sociale impact coronacrisis' onder leiding van burgemeester Halsema haar verslag aan het kabinet aangeboden over de sociale impact van de coronacrisis. Het kabinet bedankt de leden van de werkgroep voor het verslag en licht in deze brief aan uw Kamer toe hoe wij deze adviezen samen met gemeenten hebben vertaald naar concrete, gerichte acties.

De adviezen van de werkgroep beslaan drie grotere thema's:

1. De ontferming over bestaande en nieuwe kwetsbare groepen;
2. Het versterken van de samenwerking tussen overheden en lokale coalities;
3. Het geven van regie over het eigen leven aan alle burgers en met name aan jongeren.

Deze brief is langs dezelfde onderdelen opgebouwd en beschrijft welke acties gemeenten en Kabinet zijn gestart om in een korte tijd merkbaar en meetbaar het verschil te maken voor de thema's waar de werkgroep aandacht voor vraagt.

Rijk en gemeenten werkten ook voor corona al samen op meerdere onderwerpen aangaande kwetsbare groepen. Het Kabinet en de gemeenten hebben er dan ook voor gekozen om direct aan de slag te gaan met de vele kennis die er al is. De focus ligt hierbij op het versnellen van reeds bekende effectieve oplossingen. Deze kort-cyclische aanpak vergt goede begeleiding en monitoring. Wij vragen actieonderzoekers om ons daarin te ondersteunen. Daarnaast kiezen we ervoor om te starten in de groep van 16 stedelijke vernieuwingsgebieden¹ waar de sociale effecten van de coronacrisis groot zijn. Dit sluit ook aan op de oproep in het Manifest 'Kom op voor de kwetsbare gebieden'². De gekozen versnellingen krijgen vorm binnen de bestaande middelen.

1 Kwetsbare groepen

Gezinnen en individuele burgers met meerdere problemen (op terreinen zoals financieel, opvoeding, psychisch, wonen) zijn hard getroffen door de effecten van de coronacrisis. Deze burgers hebben vaak gestapelde zorg en hulp. **In de praktijk is het nog niet vanzelfsprekend dat dit goed op elkaar is afgestemd.** Diverse programma's binnen de Rijksoverheid zijn al gericht op de aanpak van deze zgn. multiproblematiek. In het kader van de aanpak van de gevolgen van corona in het sociaal domein is gekozen om binnen een aantal bestaande programma's (maatwerk multiprobleemhuishoudens, brede schuldenaanpak en kwetsbare jongeren) versnellingen aan te brengen. Daarnaast is gekozen voor extra ondersteuning voor professionals die werkzaam zijn in het sociaal domein via de zogenaamde doorbraakmethode.

Multiprobleemhuishoudens

Het Programma Maatwerk Multiprobleemhuishoudens heeft tot doel het verstevigen van de positie van de uitvoerende professional, lokaal en landelijk om inwoners eerder en sneller te helpen. Het gaat onder andere om meer ruimte en ruimere bevoegdheden om maatwerk te kunnen leveren bij complexe multiprobleemsituaties. De mogelijkheden om af te kunnen wijken van wet- en regelgeving en besluiten op te kunnen schorten, worden momenteel onderzocht. Als nuttig en wenselijk worden die mogelijkheden in nieuwe wetgeving opgenomen. Maar het gaat ook om opleiden (kennis van bestaande ruimte in wet- en regelgeving, scholing gericht op multiprobleemaanpak), het wegnemen van onnodige angst voor tuchtrecht, een overbruggingsprocedure als er gesteggeld wordt over wie wat betaalt (in onderzoek) en over het gemeenschappelijke beeld van wat er nodig is voor een multiprobleemaanpak. DUO, CAK, SVB, UWV en CJIB, 17 gemeenten en 5 ministeries (SZW, BZK, VWS, JenV, OCW) denken en werken mee aan de bouwstenen van het programma. De volgende twee bouwstenen van dit programma kunnen versneld worden:

- **De uitrol over meer gemeenten van het Landelijk Escalatie Team (LET)** dat twee functies heeft: Het oplossen van gestagneerde complexe multiprobleemsituaties op landelijk niveau en het domeinoverstijgend (systeem)leren van knelpunten op basis van casuïstiek. Het LET zal hierbij worden ondersteund door een interdepartementaal team dat complexe domein overstijgende uitvoeringsvragen oppakt en oplost. We versterken

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/03/31/overzicht-16-stedelijke-vernieuwingsgebieden>

² <https://www.g40stedennetwerk.nl/files/2020-06/Manifest-kwetsbare-gebieden.pdf>

daarmee de interdepartementale samenwerking, de samenwerking tussen beleid en uitvoering en tussen de bestuurslagen. De werkwijze rondom complexe zorgvragen van VWS dient hierbij als voorbeeld³.

- **Het Landelijk Maatwerkregister** dat bestaat uit contactgegevens van maatwerkspecialisten bij gemeenten en de landelijke (rijks-) uitvoeringsorganisaties. Dit register maakt het mogelijk dat professionals bij urgente complexe multiprobleemsituaties heel snel en met juiste personen kan schakelen voor maatwerkoplossingen en om escalatie te voorkomen. De uitrol van dit register naar meer gemeenten helpt om, vaker dan nu, urgente multiprobleemsituaties beter en sneller op te kunnen lossen.

Schulden

De bestaande Brede Schuldnaanpak heeft tot doel te voorkomen dat mensen in problematische schulden komen. Door de coronacrisis is er een (dreigende) toename van de toeloop naar de gemeentelijke schuldhulpverlening en dit willen we beperken. Daarnaast is dit van belang omdat problematische schulden bijvoorbeeld kunnen leiden tot hoge maatschappelijke kosten, en een belangrijke trigger zijn voor psychische en lichamelijke klachten en het risico op afglijden naar criminaliteit. De volgende maatregelen uit het bestaande programma worden versnelt:

- **Preventie en toeleiding:** de schuldcampagne wordt zo snel mogelijk verbreed met het oog op de actualiteit. De verbreding richt zich op de nieuwe doelgroepen, zoals ZZP'ers en jongeren, met een gerichte aanpak per doelgroep. Het doel van de huidige campagne wordt verbreed van alleen taboe doorbreken naar meer inzet op preventie van schulden en het bieden van oplossingen/handelingperspectief.
- **Versnelling van de dienstverlening:** uitbreiding noodstopprocedure CJIB naar andere overheidsorganisaties. Als mensen aangeven dat zij hun vordering als gevolg van problematische schulden niet kunnen betalen, wordt de inning tijdelijk opgeschort. Daarbij wordt de mogelijkheid van uitstel van betaling gekoppeld aan een verplichting schuldhulp te zoeken bij de gemeente. Ook investeren we via SchuldenLabNL extra in collectief schuldregelen, waarbij vooraf afspraken worden gemaakt over medewerking aan (minnelijke) schuldregelingen met de belangrijkste schuldeisers. Dit verkort de doorlooptijden van schuldhulpverlening, waardoor mensen sneller kunnen worden geholpen. Vanuit deze twee oplossingsrichtingen zetten we nu stappen die nodig zijn om tot een (vrijwillige) bredere 'adem Pauze' te komen met daaraan gekoppeld prikkels om tot duurzame oplossing van schulden te komen.
- **Signalerings- en vertrouwensfunctie:** Zorgverleners in de (maatschappelijke) opvang hebben een rol bij het toeleiden naar schuldhulpverlening op grond van de WMO. We zetten in op het versterken van de signalerende functie en het handelingperspectief van zorgverleners die te maken hebben met cliënten en patiënten met financiële onzekerheid. Dit gaan we doen door bijvoorbeeld het sneller opschalen van aanpakken als krachtige basiszorg (verbinding huisartsenzorg en sociaal domein), samen met Divosa en Valente zorgverleners in de maatschappelijke opvang leernetwerken aan te bieden over 'Eerste Hulp Bij Administratie' en hen waar mogelijk sneller en beter te helpen bij deze administratieve handelingen.

Kwetsbare jeugd

Op meerdere terreinen werken Rijk en gemeenten al samen om jeugd en jongeren in kwetsbare posities extra te ondersteunen. Vanuit de bestaande programma's zetten we in op de volgende versnellingen:

- **Onderwijsachterstanden inhalen:** Het kabinet heeft eerder in de coronacrisis al extra middelen (€ 5,12p) beschikbaar gesteld voor inhaal en ondersteuningsprogramma's om onderwijsachterstanden en studievertraging zoveel mogelijk te voorkomen. Gemeenten hebben hierbij de rol een integrale aanpak te bevorderen en ervoor te zorgen dat ook leerlingen die het meest baat hebben bij de programma's in beeld zijn. Zij worden daarbij ondersteund door de Gelijke Kansen Alliantie (GKA). Een recente inventarisatie door GKA

³ TK 2019-2020, 34 104, nr. 479

bij 50 al betrokken gemeenten maakt duidelijk dat circa 25 gemeenten behoefte heeft aan capaciteit en expertise om hun rol beter in te vullen. Het GKA gaat deze zomer aan de slag om 25 gemeenten extra te ondersteunen met menskracht in natura.

- **Basis op orde bij jongeren die jeugdhulp verlaten om zo dak- en thuisloosheid te voorkomen:** In twee gemeenten, die nu deelnemen aan de pilots Dak- en thuisloze jongeren, gaat de verbinding worden gelegd met de jeugdhulpinstellingen. Er wordt gekeken welke jongeren 18 worden en de jeugdzorg gaan verlaten. Deze jongeren worden niet eerder losgelaten dan dat de zogenaamde 'big 5' (wonen, zorg, inkomen/schulden, school/werk en support) op orde zijn. Op deze manier kan de dak- en thuisloosheid worden voorkomen. De werkzame onderdelen van deze aanpak kunnen dienen als uitgangspunt voor alle gemeenten.

Landelijke doorbraakmethode

De afgelopen jaren zijn goede ervaringen opgedaan met doorbraakmethodieken in enkele gemeenten, soms in samenwerking met grote zorgverzekeraars. De kern hiervan is dat de bronnen van problematiek worden geïdentificeerd en niet langs aparte kokers maar in samenhang worden aangepakt. Door te focussen op het oplossen van onbedoelde bureaucratische effecten achter de voordeur, binnen de grenzen van de wet, is de kwaliteit van zorg verbeterd en zijn aanzienlijke kosten bespaard. We willen in meerdere gemeenten een impuls geven aan doorbraakmethoden. Dit wordt gekoppeld aan actieonderzoek naar de effecten van deze aanpak op maatschappelijke kosten en baten en de mate waarin concrete problematiek van inwoners wordt opgelost. Deze manier van werken vraagt ook om het doorbreken van soms vastgeroeste patronen. De patronen kunnen doorgaans lokaal doorbroken worden en vragen om uithoudingsvermogen. Daarom committeren rijk en gemeenten zich eraan om op deze wijze te werken.

2 Het versterken van de samenwerking tussen overheden en lokale coalities

Op alle in deze brief genoemde focusthema's is speelt samenwerking tussen Rijk, gemeenten en lokale initiatieven een rol. De corona crisis heeft echter vooral wat betreft de thema's wonen en arbeidsmarkt het belang van de samenwerking tussen regionale en lokale partijen van nog groter belang gemaakt.

Wonen

Op het gebied van Wonen versnellen we lopende initiatieven. Dat gebeurt langs de volgende lijnen:

- **Versnelling aanpak huisvesting kwetsbare groepen.** Om dak- en thuisloosheid te voorkomen en terug te dringen, is het brede plan van aanpak "*Een (T)huis, een toekomst*" opgesteld waarbij de betrokken partijen zich inzetten voor de realisatie van 10.000 extra woonplekken met passende begeleiding. Ook wordt met de 'Tijdelijke stimulans huisvesting kwetsbare groepen' goede huisvesting voor kwetsbare doelgroepen aangejaagd. Door de coronacrisis is het belang van goede huisvesting voor dak- en thuislozen, mensen met ernstig verward en risicovol gedrag, arbeidsmigranten, en overige spoedzoekers nog groter en noodzakelijker geworden vanwege contactbeperkingen. Bijzondere aandacht is hierbij voor jongeren die de overstap maken van maatschappelijke opvang naar vervolghuisvesting. Vanuit de gemeenten wordt een Flitsplan uitgevoerd om wonen voor kwetsbare groepen een flinke impuls te geven in de 16 vernieuwingsgebieden. Een flitsteam van gemeenten, zorgorganisaties, wooncorporaties en zorgverzekeraars gebruikt regelruimte en innovatieve werkwijzen om substantieel woonplekken toe te voegen. Daarnaast worden de tijdelijke opvangmogelijkheden voor kwetsbare mensen binnen een half jaar vergroot. Gemeenten krijgen zo knelpunten en kansen voor de langere termijn in beeld welke landelijk tot nieuwe inzichten en breed toepasbare oplossingen leiden.
- **Meer ruimte voor lokaal maatwerk.** De commissie Halsema vraagt niet alleen aandacht voor de stapeling van kwetsbaarheden van personen, maar staat ook stil bij de stapeling

van sociale gevolgen in kwetsbare gebieden. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft naar aanleiding van de evaluatie van de Woningwet een voorstel uitgewerkt waarbij corporaties meer ruimte voor lokaal maatwerk krijgen. De vrije toewijzingsruimte wordt aangepast. Daarbij kunnen gemeenten, corporaties en huurdersorganisaties lokaal afspreken om hun beleid met betrekking tot de vrije toewijzingsruimte verder toe te spitsen op de woningmarktsituatie in hun gemeente om daarmee de sociale mix in wijken en buurten te beïnvloeden. In dergelijke gevallen kunnen zij gezamenlijk afspreken om de vrije toewijzingsruimte te vergroten naar maximaal 15 procent. Daarnaast wordt het voor corporaties makkelijker gemaakt bij te dragen aan de leefbaarheid (bijvoorbeeld door het aanstellen van een huis-/wijkmeester) en mogen corporaties meer doen om ontmoeting en contact tussen bewoners te ondersteunen.

- **Sneller signaleren betaalachterstanden.** In het kader van schuldenaanpak en het voorkomen van huisuitzettingen, is er met de wijziging van de wet gemeentelijke schuldhulpverlening een plicht voor alle woningbouwcorporaties om vroegtijdig betaalachterstanden te signaleren bij gemeenten. Alle gemeenten moeten huurders vervolgens een aanbod tot schuldhulpverlening doen. Op deze wijze kan eerder worden ingegrepen bij schulden, kan hulp worden geboden en kunnen huisuitzettingen worden voorkomen.

Voorkomen (langdurige en jeugd)werkloosheid

De afgelopen jaren is de arbeidsmarkt gunstig geweest en hebben veel mensen (weer) werk kunnen vinden. De coronacrisis raakt de economie hard en heeft voor een omslag gezorgd op de arbeidsmarkt. Naar verwachting belanden we in een recessie waarbij bedrijven en banen verdwijnen. Op dit ogenblik loopt de werkloosheid al op, maar het is de verwachting dat met name na de afloop van de NOW en Tozo de werkloosheid sterk toeneemt. Het CPB (2020) voorspelt in zijn zwartste scenario een werkloosheid van 9,4% in 2021. Mensen met een kwetsbare positie, waaronder kwetsbare jongeren, op de arbeidsmarkt worden vaak onevenredig hard geraakt. Ook is de terugkeer naar de arbeidsmarkt vanuit werkloosheid heel lastig. Juist bij deze groep ligt dan de verleiding van het "snelle" geld door (misbruik voor) crimineel handelen zoals ondermijnende activiteiten op de loer. Meer specifiek is de jeugdwerkloosheid gestegen van 6,3% in februari naar 9,5% in mei. De afname van de werkzame beroepsbevolking zit vooral in de leeftijdsgroep 15 tot 25 jaar. Daarom willen we in overleg met de samenwerkingspartners komen tot:

- **Uitbreiding van het aantal regionale initiatieven binnen de arbeidsmarktregio's** om via een netwerksamenwerking van publieke en private organisaties (UWV, gemeenten werkgeversorganisaties, vakbonden, private intermediairs en het onderwijsveld) vacatures en leerbanen in beeld te krijgen en zo snel mogelijk mensen van werk naar werk te begeleiden. We zijn met de samenwerkingspartners het overleg hierover gestart. Daarnaast hebben de samenwerkingspartners het platform 'NL werkt door' opgezet, waar werkgevers met hun vraag naar personeel naar toe kunnen gaan en dat meerdere regionale en sectorale initiatieven met elkaar verbindt. Vanuit dit platform wordt de vraag van werkgevers doorgeleid naar werkgeversservicepunten in de arbeidsmarktregio's om vraag en aanbod aan elkaar te verbinden. Dit maakt snelle matches in de regio mogelijk om mensen tijdens de crisis aan het werk te houden en sectoren van voldoende personeel te voorzien. Met het pakket 'NL leert door' worden mensen ondersteund met ontwikkeladviezen en online scholing, met een focus op arbeidsmarktrelevante loopbaanstappen.
- **Een aanpak jeugdwerkloosheid binnen de arbeidsmarktregio's** gericht op kwetsbare schoolverlaters met een persoonsgerichte aanpak, in samenhang met belangrijke andere leefgebieden. Daaronder verstaan we in ieder geval laagopgeleide jongeren zonder startkwalificatie door een beperking (uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs) of door voortijdige schooluitval en kwetsbare jongeren in het mbo (denk aan gediplomeerden in een richting met weinig arbeidsmarktkansen of jongeren die passende ondersteuning nodig hebben). Extra aandacht is er voor jongeren met een migratieachtergrond wiens achterstand bij economische tegenwind doorgaans toeneemt.

Qua aanpak zetten we enerzijds in op behoud in het onderwijs; zorgen voor voldoende

kansrijke stageplekken en het tegengaan van stagediscriminatie alsook het stimuleren van doorleren in een opleidingsrichting met betere arbeidsmarktkansen of op een hoger niveau. Anderzijds ondersteunen we jongeren bij de overgang van school naar werk (onder andere door te kijken of de stageplek omgezet kan worden in een baan), zo mogelijk in combinatie met bij-/omscholing (praktijkleren) voor hun directe en duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. We zijn in gesprek met zowel landelijke als regionale partners over welke arbeidsmarktregio's na de zomer aan de slag kunnen gaan en wat partners in de regio nodig hebben voor uitvoering en versnelling.

Aansluitend hierop geeft het kabinet opvolging aan het interdepartementaal beleidsonderzoek naar jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt, waarmee de regie voor deze doelgroep tussen gemeente en onderwijsveld wordt versterkt, meer gegevensdeling over school en werk mogelijk wordt en maatwerk voor mbo-studenten wordt versterkt.

3 Het geven van regie met name aan jongeren

Co-creatie met jongeren

Jongerenorganisaties gaven in gesprek met de minister-president aan dat zij gevraagd en ongevraagd advies willen uitbrengen op prioritaire thema's zoals arbeidsmarkt, onderwijs en wonen. Wij omarmen dit en willen ook de minder vanzelfsprekend bereikbare (kwetsbare) jongeren hierbij betrekken.

De Maatschappelijk Diensttijd (MDT) kan hier een betekenisvolle rol in spelen. MDT gaat over maatschappelijke impact door jongeren, hun talentontwikkeling en de ontmoeting van jongeren en bijvoorbeeld ouderen of jongeren onderling met een diverse achtergrond. Vanuit de aanpak en het netwerk van MDT van bijna 15.000 jongeren en meer dan 1.000 organisaties, zijn we in staat om jongeren slagvaardig en professioneel te activeren en perspectief te bieden.

Om een extra impuls en invulling te geven aan de betrokkenheid van jongeren zijn jongeren vanuit MDT-organisaties in het hele land op 7 juli in aanwezigheid van staatssecretaris Blokhuis in gesprek gegaan over een aantal belangrijke thema's die spelen als gevolg van de coronacrisis, zoals werk(loosheid) en (weggevalen) stageplekken, hun sociale leven, school (afstand en achterstand) en eenzaamheid en somberheid.

Er is een start gemaakt met het versterken van de jongereninspraak en dit gaat de komende maanden door. Veel beslissingen die in Den Haag worden genomen, zijn van invloed op de toekomst van jongeren. Daarom is het van groot belang dat we jongeren beter betrekken bij het maken van beleid. We realiseren ons dat besluitvormers een bijzondere verantwoordelijkheid hebben richting de jongeren. Op landelijk niveau werken jongeren met beleidsmakers de komende maanden samen aan een robuuste en structurele vorm van jongereninspraak. We doen dit in nauwe aansluiting op de ontwikkeling van de generatietoets, die versneld wordt vormgegeven. In de vernieuwingsgebieden betrekken we jongeren op straat actief vanuit hun eigen leefwereld bij beleid om de gevolgen van de coronacrisis voor hen te beperken. De uitdaging is om tot verandering te komen waarbij jongeren zelf eigenaar blijven. Amsterdam gebruikt de Summer schools, zomeractiviteiten voor jongeren in kwetsbare wijken, om hierover in gesprek te gaan met jongeren. Samen verbreden we dit naar andere steden.

Tot slot

In deze brief hebben we een samenhangend pakket van versnellingen opgenomen. Deze acties hangen deels met elkaar samen en moeten elkaar versterken. Daarom investeren wij in het bewaken van de voortgang en de samenhang, waarbij rijk en gemeenten nauw met elkaar optrekken. Wij zullen u in het najaar verder informeren over de voortgang.